

Grafitstreger og fosforbånd på engelske frimærker 1957-1967

Af Anders Jørgensen
Frederikshavn Frimærkeklub

I denne artikel fortælles om et helt særligt kapitel i historien om de engelske dagligmærker – nemlig om Wilding-udgaverne med grafitstreger og fosforbånd. De blev fremstillet i 4 typer til brug for forsøg med postsortering i England i 1957-1967.

Siden 1934 havde The Royal Mail (det engelske postvæsen) overvejet og afsøgt mulighederne for at automatisere sortering og afstempling af post. Endelig i 1957 var man klar til de første forsøg med elektronisk sortering og afstempling gennemført – og siden gik det stærkt med overgangen til maskinel behandling.

For at teste maskinellen af udgav The Royal Mail frimærker påtrykt grafitstreger på bagsiden og sidenhen frimærker påtrykt grafitstreger på bagsiden og fosforbånd på forsiden.

Type 1: Wilding - vandmærke St. Edward's Crown med E2R

Den 19. november 1957 udgav

The Royal Mail de første frimærker med 0,8 mm brede grafitstreger på bagsiden.

Grafitstregerne blev trykt på bagsiden af frimærkerne, inden de blev påført gummi. Når der blev valgt grafit, så skyldtes det, at grafit er en halvleder med en elektrisk ledningsevne. Derfor kunne grafitstregerne registreres ved en elektromagnetisk påvirkning.

Der var tale om dagligmærker i ark med Dronning Elizabeth i værdierne ½d, 1d, 1½d, 2d, 2½d og 3d. Alle 6 værdier blev udgivet både i ark og som rullemærker. Rullemærkerne var opskårne dobbeltark med 480 frimærker, hvor en del af marginen i den højre side blev brugt, når strimlerne skulle "limes" sammen til en strimmel med 480 mærker.

De fem af værdierne havde

Wilding-udgaverne

Som forlæg for 3 serier af engelske dagligmærker og en serie med canadiske dagligmærker blev anvendt et foto taget af den engelske society-fotograf Dorothy Frances Edith Wilding (1893-1976).

Dorothy Wildings foto af Dronning Elizabeth II, taget 15. april 1952, kan ses på: www.rct.uk/collection/2081180/hm-queen-elizabeth-ii-b-1926

Fig. 2: Grafitstreger (bagside-tryk)

Fig. 1: Wilding-udgaven.

At se fosforbåndene

Nogle fosforbånd kan ses med det blotte øje, når et frimærke med fosforbånd vendes og drejes op mod lys. Imidlertid er det mest sikkert at bruge en UV-lampe, fordi der i farven på fosforbåndet er forskelle, som det kan være vanskeligt at skelne fra hinanden ellers.

Set under UV-lys (Ultra-Violet lys) fremtrådte de første fosforbånd (november 1959) som grønne. Af tekniske årsager blev det ændret først til "blå" (marts 1961) og dernæst til "violet" (august 1965). Det var ikke et valg af farve, men et spørgsmål om tidslængde af efterglød. "Grøn" har 10 sekunder, "blå" 20 sekunder og "violet" 5 sekunder.

påtrykt 2 lodrette grafitstreger – en i hver side. 2 d. havde kun 1 lodret grafitstreg (til højre set fra bagsiden), hvilket muliggjorde, at breve til tryksagstakst kunne sorteres for sig.

Vandmærket St. Edward's Crown med E2R står retvendt. Det hedder i AFA-kataloget XXI-II (23).

ALF maskinen

De 6 værdier skulle anvendes til test af den såkaldte ALF-maskine til elektronisk sortering og afstempling af forsendelser (ALF = Automatic Letter Facing). Det allerførste eksemplar af ALF-maskinen blev opstillet i Southampton i Sydengland til at teste forsendelser fra denne by og dens opland. Den blev ibrugtaget den 19. december 1957.

Breve blev lagt i længderetningen og kørte herefter igennem maskinen, hvor de blev påvirket af elektrisk strøm. Grafitstregene afgang en elektromagnetisk impuls, som viste, hvor frimærket/frimærkerne sad. De blev herefter automatisk sorteret, således at alle breve havde frimærket i øverste højre hjørne set fra fronten. Til slut blev de afstemplet maskinelt.

Efterfølgende fortsatte det vi-

dere arbejde med en traditionel håndsortering efter adressaten.

Introduktion af fosforbånd

Undervejs i forsøget viste det sig, at der var meget andet end grafitstregene på frimærkerne, som kunne give udslag som f.eks. clips, hæfteklammer og nåle. Derfor var der behov for at udvikle og anvende udstyr, som ikke krævede elektromagnetisk genkendelse.

I april 1959 meddelte Harrison & Sons of Wycombe, at de havde udviklet en trykfarve med en tilfredsstillende fosforescens. Efter det første prøvetryk

i august 1959 blev det ved et forsøg bekræftet, at der var opnået et tilfredsstillende resultat, som ovenikøbet var billigere end påtrykningen af grafitstreger.

Type 2: Wilding - vandmærke Multiple Crown

Værdier med det dengang nye vandmærke Multiple Crown fik også påtrykt grafitstreger. De blev udgivet som vist i fig. 3.

Det omvendte vandmærke fremkom for hver anden 6-blok fra de ark med 264 frimærker, som blev opskåret til frimærkehæfter. Desuden findes 1d udgivet i 2 farvenuancer.

Type 3: Wilding - vandmærke St. Edward's Krone med E2R og fosforbånd

Da det ikke var muligt hurtigt at omstille ALF-maskinen i Southampton til kun at scanne for fosfor, blev det besluttet at have en overgangsperiode, hvor der blev scannet for både grafitstreger og fosforbånd. Da grafitstregene ikke længere havde betydning, blev restlageret af ark påtrykt med grafitstreger over-

Værdi	Vandmærke	Ark	Hæfte	Rulle
½d	Ret		15.06.1959	15.06.1959
	Omv.		04.08.1959	
1d	Ret		04.08.1959	
	Omv.		04.08.1959	
1½d	Ret		04.08.1959	
	Omv.		04.08.1959	
2d	Ret	24.11.1958		24.11.1958
2½d	Ret	09.06.1959	09.06.1959	
	Omv.		21.08.1959	
3d	Ret	24.11.1958	24.11.1958	24.11.1958
	Omv.		04.08.1959	
4d	Ret	29.04.1959		
4½d	Ret	03.06.1959		

Fig. 3.

trykt med fosforbånd, der var grønne under UV-lys. Der er 13 mm mellem båndene. Båndene var 13 mm brede og placeret således, at de gik over 2 mærker – dvs. båndene fremtrådte som 6,5 mm i hver side af et frimærke.

Denne gang var værdierne ½d, 1d og 1½d med 2 grafitstreger og 2 fosforbånd, men 2d fortsat med 1 grafitstreg og 1 fosforbånd. Der var alene tale om frimærker udgivet i ark.

Frimærkerne kom til salg den 18. november 1959.

Forsøget i Southampton med 2 scannere (en til grafitstreger og en til fosforbånd) installeret i ALF-maskinen, løb fra november 1959 til februar 1960. Herefter blev ALF-maskinen omstillet til kun at have en scanner.

Type 4: Wilding - vandmærke Multiple Crown og fosforbånd

Den 18. november 1959 blev udgivet 5 værdier: 2d, 2½d, 3d, 4d og 4½d med grafitstreger og fosforbånd.

Hurtigt efter afslutning af forsøgene i Southampton bredte brugen af ALF-maskinen sig til andre postcentre. I løbet af få år havde alle postcentre i UK anskaffet sig elektronisk postsorteringsudstyr.

Den 22. juni 1960 blev alle værdier til og med 4 d samt 6d og 1s 3d udgivet med fosforbånd. Siden da er alle dagligmærker blevet udgivet med fosforbånd; og der findes endnu flere typer af Wildings-udgaverne med fosfor-

bånd end omtalt i denne artikel. De ses med båndbredde på 8 mm og 9,5 mm.

Forsøgene fortsatte

Perioden 1962-1967 opfattes fortsat som en periode med forsøg, hvor frimærker med fosforbånd var til salg i de efterhånden flere områder, hvor udstyr til elektronisk sortering fandtes på postcentrene.

Værdien 3d blev den 29. april 1965 udsendt med et bredt bånd på tværs af 2 mærker, hvilket ved adskillelsen af de 2 mærker indbar, at det ene fik fosforbåndet til venstre og det andet til højre.

I 1965 blev ALF-maskinen videreudviklet til en ILSM-maskine (Intelligent Letter Sorting Machine), som både havde adressekodning og automatisk sortering, og som kunne håndtere mere end 36.000 forsendelser pr. time. 66 ILSM-maskiner blev i perioden 1985-1992 installeret på en række postsorteringscentre fordelt over hele UK (England, Wales, Skotland og Nordirland).

Varianter

Det er muligt at finde frimærker, hvor de påtrykte grafitstreger er påtrykt forkert. De stammer fra tidligere frasorterede ark (på grund af de forkert placerede grafitstreger), som i 1961 – hvor maskinerne ikke længere scannede efter grafitstreger – blev overtrykt med fosforbånd.

Der findes også falsknerier af de engelske frimærker med gra-

Fig. 5: korrekt 2d. med kun en streg

fitstreger. Falsknerierne er lette at opdage, da grafitstregerne er trykt oven på bagsidegummiet.

Efterskrift

Wilding-udgaverne blev som dagligmærke den 6. januar 1969 afløst af Machin-udgaverne.

I Machin-udgaverne findes et særdeles stort antal frimærker med forskelle i såvel farver som længde og placering af fosforbånd. Hertil kommer forskelle i papir, takning og overfladebehandling.

På www.adminware.ca/machin.htm er der en omfattende og ajourført fortegnelse over de mange Machin-udgaver. Her er også adgang til en gratis pdf-publikation *Simplifying the Machins*, som indeholder et væld af oplysninger de forskelle, man bør være opmærksom på, og forslag til, hvordan frimærkerne bør sorteres (publikationen ajourføres jævnligt).

Note: I denne artikel har jeg anvendt "type" for at adskille de 4 forskellige udgaver med grafitstreger. Det er ikke et officielt, anerkendt begreb i forbindelse med Wildings-udgaverne.

Kilder:

Michel - Grossbritannien Spezial 2012/2013.
 Stanley Gibbons - Great Britain Queen Elizabeth II Pre-decimal Issues, June 1984.
<http://www.philatelie-truchtersheim.e-monsite.com/medias/files/graphite-lines.pdf>.

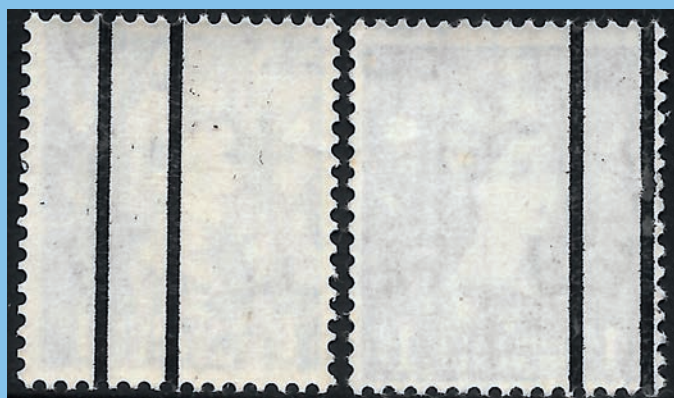

Fig. 4: Eksempel på forkert placering af grafitstreg